

NOOIT MEER OORLOG, leuze op de voet van de IJzertoren in het Nederlands, Frans, Engels en Duits. De spreuk was gangbaar in de hele Europese vredesbeweging van na de Eerste Wereldoorlog.

Terwijl het IJzerbedevaartcomité de toren van bij zijn conceptie, in 1926, tot het midden van 1929 steevast voorstelde als een monument van de Vlaamse strijdbaarheid, dook vanaf augustus 1929 ook de betekenis op van een monument tegen de oorlog. Bij de afwerking van de IJzertoren in 1930 werd onderaan de leuze "Geen oorlog meer" aangebracht. Op vraag van Armand Suls werd de spreuk nadien aangevuld met de vertalingen *No more war*, *Nie wieder Krieg* en *Plus jamais de guerre* om het monument zo een internationaal karakter te verlenen. In 1936 werd het Vlaamse "Geen oorlog meer" vervangen door het Nederlandser klinkende "Nooit meer oorlog".

De leuze werd na de Eerste Wereldoorlog door verscheidene Europese vredesorganisaties of samenwerkingsverbanden in het vaandel gevoerd. Ze dekte verschillende ladingen. Duidelijk pacifistisch waren de Britse *No more war*-movement (opgericht in 1921) en de Nederlandse "Nooit meer oorlog"-federatie (opgericht in 1924) die vredesorganisaties, vakbonden en politieke partijen verenigde. Zij pleitten voor eenzijdige ontwapening. In Duitsland verenigden de *Nie wieder Krieg*-betogingen (1920-1924) internationalisten, zoals de sociaal-democraten, en pacifisten. De Vlaamsche Nooit-Meer-Oorlog-federatie (Verbond der Vlaamse Oud-strijders, IVB, WRI) van 1928 en het Vlaamsch-Waalsch-Nederlands Nooit-Meer-Oorlog-comité (1928 en

Vanaf augustus 1929 dook de pacifistische leuze “Geen Oorlog Meer” op aan de voet van de IJzertoren. In 1936 werd zij vervangen door “Nooit meer Oorlog”. (ADV.N)

1929), waarbij Suls betrokken was, waren ook duidelijk pacifistisch. Op de IJzerbedevaart van 1931 werd de Vlaamsche Nooit-Meer-Oorlog-federatie heropgericht en verruimd met de nieuwe Vlaamse vredesorganisaties. De Vlaamse samenwerkingsverbanden hadden echter weinig concrete betekenis. Gerard Walschap gebruikte in 1931 de leuze als titel voor een populair pacifistisch essay.

LITERATUUR: P. van Looy, ‘De vredesgedachte in de Vlaamse Beweging’, in *Wij* (10 november 1989); – E. van Neygen, *Wegbereiders. Portretten van Vlaamse pacifisten*, 1990; – M. Lamot, *Voorgeschiedenis en ontstaan van pacifistische bewegingen in Vlaanderen (1919-1931)*, KUL, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1984.

ETIENNE VAN NEYGEN